

Menselijke waardigheid

‘Hoe kostbaar is een kwetsbaar mens’, schreef ooit Okke Jager. Ik moest er aan denken naar aanleiding van een bespreking met collega’s van de theologische universiteit in Kampen en van de zusterinstelling in het Zuid-Afrikaanse Stellenbosch. Dat ging over menselijke waardigheid. Op het eerste gezicht denk je bij zo’n thema misschien dat daar weinig zinnigs over te zeggen is. Iedereen is het er toch over eens dat elk mens van waarde is en zijn/haar eigen waardigheid heeft. Maar als je er over gaat praten vanuit de verschillende omgeving waarin je leeft, blijkt dat de dingen hier helemaal niet zo vanzelfsprekend zijn.

In Zuid-Afrika vallen je de grote verschillen tussen rijk en arm op, die nog steeds voor een groot deel langs de scheidslijn tussen blank en zwart lopen. Het leven van een kansloze arme lijkt minder waard te zijn dan dat van de welgestelde rijke. Maar je hoeft het helemaal niet ver van huis te zoeken. Wie jong is en sterk en veel werk kan verzetten lijkt in onze samenleving meer waard te zijn dan wie niet (meer) goed mee kan komen. Mensen kunnen daar zelf last van hebben, bijvoorbeeld wanneer het niet meer gaat zoals ze vroeger van zichzelf gewend waren. Ze kunnen het gevoel krijgen dat ze tot last worden van hun omgeving, van hun kinderen, van de belastingbetaler.

Hoeveel is een mens waard? In sommige extreme gevallen wordt de waarde van mens in geld uitgedrukt. Een moeder in Rusland bood haar kind te koop aan in een supermarkt voor het weekloon van een arbeider. Sommige vrouwen worden verhandeld voor wat meer in de seksindustrie. Ze moeten het terugverdienen, waarbij ze in de loop der jaren steeds minder waard worden.

In de zorg wordt steeds preciezer in geld uitgedrukt hoeveel bepaalde begeleiding en behandeling van ouderen kost. Hulpbehoevenden hebben nauwelijks een gezicht meer, want het individu gaat schuil achter de kostenplaatjes.

In de genoemde gesprekken tussen theologen uit verschillende landen werd daartegenin gebracht dat we vanuit het gelovig perspectief anders tegen menselijke waardigheid aan kunnen en moeten kijken. Vanuit de relatie met God is de mens niet in de eerste plaats iemand die een bepaalde functie heeft maar iemand die geliefd is en er mag zijn. Daarom is het beter om in te zetten met het idee van de mens als een kwetsbaar wezen. Zo kom je als baby ter wereld. In zekere zin blijf je ook kwetsbaar en is het goed en heilzaam om dat voor jezelf en voor de ander te erkennen.

Het is een teken van kracht als iemand zich kwetsbaar durft op te stellen. Vaak is dat gebaseerd op een diep doorleefd gevoel van vertrouwen. Je hoeft niet bang te zijn voor datgene wat je kan overkomen of wat anderen je aandoen. Dat heeft te maken met een basisvertrouwen, dat doorgaans rust op de liefde die je ervaart van anderen.

Het is ook een teken van kwaliteit van de samenleving wanneer deze zich bekommert om de kwetsbaren. Voor een moeder is het vanzelfsprekend dat ze haar kwetsbare baby met alle zorg omgeeft. Het pleit voor een samenleving als die even moederlijk met de kwetsbaren om gaat.

Okke Jager dichtte bovengenoemde regel voor gehandicapten. Aan de manier waarop een samenleving omgaat met die kwetsbare groep kun je iets aflezen over de kwaliteit van die samenleving. Als het goed is, is dat niet iets wat is opgelegd. Want dat houd je niet vol. Beter is het als het voortkomt vanuit de liefdevolle relatie met God. Zoals Hij omgaat met de kwetsbare en zelfs ook met de Hem soms kwetsende mens, zo geven wij het aan elkaar door. Deze heilzame relatie motiveert ook om vol te houden wanneer de zorg moeilijk en zwaar wordt. Deze heilzame relatie kan ook helpen om onszelf meer kwetsbaar op te stellen. Dat biedt ruimte en het verkleint de afstand tussen sterken en zwakken, armen en rijken. Die afstand is in werkelijkheid ook helemaal niet zo groot en dat kun je ontdekken als je moeite doet om de andere echt te ontmoeten.